

Martialis

De waanzin van Rome

Latijnse tekst

Prologus

Spero me secutum in libellis meis tale temperamentum ut de illis queri non possit quisquis de se bene senserit, cum salua infirmarum quoque personarum reuerentia ludant; quae adeo antiquis auctoribus defuit ut nominibus non tantum ueris abusi sint, sed et magnis. Mihi fama uilius constet et probetur in me nouissimum ingenium.

Absit a iocorum nostrorum simplicitate malignus interpretes nec epigrammata mea scribat: inprobe facit qui in alieno libro ingeniosus est.

Lasciuam uerborum ueritatem, id est epigrammaton linguam, excusarem, si meum esset exemplum: sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Gaetulicus, sic quicumque perlegitur. Si quis tamen tam ambitiose tristis est ut apud illum in nulla pagina latine loqui fas sit, potest epistola uel potius titulo contentus esse.

Epigrammata illis scribuntur qui solent spectare Florales. Non intret Cato theatrum meum, aut si intrauerit, spectet.

Videor mihi meo iure facturus si epistolam uersibus clusero:

Nosses iocosae dulce cum sacrum Florae
festosque lusus et licentiam uolgi,
cur in theatrum, Cato seure, uenisti?
An ideo tantum ueneras, ut exires?

1

Hic est quem legis ille, quem requiris,
toto notus in orbe Martialis
argutis epigrammaton libellis:
cui, lector studiose, quod dedisti
uiuenti decus atque sentienti,
rari post cineres habent poetae.

Qui tecum cupis esse meos ubicumque libellos
et comites longae quaeris habere uiae,
hos eme, quos artat breuibus membrana tabellis:
scrinia da magnis, me manus una capit.

30

Ne tamen ignores ubi sim uenalis et erres
urbe uagus tota, me duce certus eris:
libertum docti Lucensis quaere Secundum
limina post Pacis Palladiumque forum.

Argiletanas mauis habitare tabernas,
cum tibi, parue liber, scrinia nostra uacent.
Nescis, heu, nescis dominae fastidia Romae:
crede mihi, nimium Martia turba sapit.
Maiores nusquam rhonchi: iuuenesque senesque
et pueri nasum rhinocerotis habent.
Audieris cum grande sophos, dum basia iactas,
ibis ab excusso missus in astra sago.
Sed tu ne totiens domini patiare lituras
neue notet lusus tristis harundo tuos,
aetherias, lasciue, cupis uolitare per auras:
i, fuge; sed poteras tutior esse domi.

4

Contigeris nostros, Caesar, si forte libellos,
 terrarum dominum pone supercilium.
Consueuere iocos uestri quoque ferre triumphi,
 materiam dictis nec pudet esse ducem.
Qua Thymelen spectas derisoremque Latinum,
 illa fronte precor carmina nostra legas.
Innocuos censura potest permittere lusus:
 lasciua est nobis pagina, uita proba.

32

5

‘Do tibi naumachiam, tu das epigrammata nobis:
 uis, puto, cum libro, Marce, natate tuo.’

6

Aetherias aquila puerum portante per auras
inlaesum timidis unguibus haesit onus:
nunc sua Caesareos exorat praeda leones
tutus et ingenti ludit in ore lepus.

Quae maiora putas miracula? summus utrisque
auctor adest: haec sunt Caesaris, illa Iouis.

33

7

Stellae delictum mei columba,
Verona licet audiente dicam,
uicit, Maxime, passerem Catulli.
Tanto Stella meus tuo Catullo
quanto passere maior est columba.

8

Quod magni Thraseae consummatique Catonis
dogmata sic sequeris saluos ut esse uelis,
pectore nec nudo strictos incurris in ensis,
quod fecisse uelim te, Deciane, facis.
Nolo uirum facili redemit qui sanguine famam,
hunc uolo, laudari qui sine morte potest.

34

9

Bellus homo et magnus uis idem, Cotta, uideri:
sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo
est.

10

Petit Gemellus nuptias Maronillae
et cupit et instat et precatur et donat.
Adeone pulchra est? Immo foedius nil est.
Quid ergo in illa petitur et placet? Tussit.

35

11

Cum data sint equiti bis quina nomismata, quare
bis decies solus, Sextiliane, bibis?
Iam defecisset portantis calda ministros,
si non potares, Sextiliane, merum.

12

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces
canaque sulphureis Albula fumat aquis,
rura nemusque sacrum dilectaque iugera Musis
signat uicina quartus ab urbe lapis.

36

Hic rudis aestiuas praestabat porticus umbras,
heu quam paene nouum porticus ausa nefas!
nam subito conlapsa ruit, cum mole sub illa
gestatus biiugis Regulus esset equis.
Nimirum timuit nostras Fortuna querelas,
quae par tam magnae non erat inuidiae.
Nunc et damna iuuant; sunt ipsa pericula tanti:
stantia non poterant tecta probare deos.

13

Casta suo gladium cum traderet Arria Paeto,
quem de uisceribus strinxerat ipsa suis,
'Si qua fides, uulnus quod feci non dolet,' inquit,
'sed tu quod facies, hoc mihi, Paete, dolet.'

14

Delicias, Caesar, lususque iocosque leonum
 uidimus — hoc etiam praestat harena tibi —
 cum pressus blando totiens a dente rediret
 et per aperta uagus curreret ora lepus.
 Vnde potest auidus captae leo parcere praedae?
 Sed tamen esse tuus dicitur: ergo potest.

37

15

O mihi post nullos, Iuli, memorande sodales,
 si quid longa fides canaque iura ualent,
 bis iam paene tibi consul tricentimus instat,
 et numerat paucos uix tua uita dies.
 Non bene distuleris uideas quae posse negari,
 et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
 Exspectant curaeque catenatique labores,
 gaudia non remanent, sed fugitiua uolant.
 Haec utraque manu complexuque adsere toto:
 saepe fluunt imo sic quoque lapsa sinu.
 Non est, crede mihi, sapientis dicere 'Viua'
 sera nimis uita est crastina: uiue hodie.

16

Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura
quae legis hic: aliter non fit, Auite, liber.

17

Cogit me Titus actitare causas
et dicit mihi saepe: 'Magna res est!'
Res magna est, Tite, quam facit colonus.

Quid te, Tucca, iuuat uetulo miscere Falerno
in Vaticanis condita musta cadis?

Quid tantum fecere boni tibi pessima uina?
aut quid fecerunt optima uina mali?

De nobis facile est, scelus est iugulare Falernum
et dare Campano toxica saeua mero.

Conuiuiae meruere tui fortasse perire:
amphora non meruit tam pretiosa mori.

19

Si memini, fuerant tibi quattuor, Aelia, dentes:

expulit una duos tussis et una duos.

Iam segura potes totis tussire diebus:

nil istic quod agat tertia tussis habet.

40

20

Dic mihi, quis furor est? Turba spectante uocata

solus boletos, Caeciliane, uoras.

Quid dignum tanto tibi uentre gulaque precabor?

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Cum peteret regem, decepta satellite dextra
ingessit sacris se peritura focus.

Sed tam saeua pius miracula non tulit hostis
et raptum flammis iussit abire uirum:

urere quam potuit contempto Mucius igne,

hanc spectare manum Porsena non potuit.

Maior deceptae fama est et gloria dextrae:

si non errasset, fecerat illa minus.

22

Quid nunc saeua fugis placidi, lepus, ora leonis?
frangere tam paruas non didicere feras.

Seruantur magnis isti ceruicibus ungues
nec gaudet tenui sanguine tanta sitis.

42

Praeda canum lepus est, uastos non implet hiatus:
non timeat Dacus Caesaris arma puer.

23

Inuitas nullum nisi cum quo, Cotta, lauaris
et dant conuiuiam balnea sola tibi.

Mirabar quare numquam me, Cotta, uocasses:
iam scio me nudum displicuisse tibi.

Aspicis incomptis illum, Deciane, capillis,
 cuius et ipse times triste supercilium,
qui loquitur Curios adsertoresque Camillos?
 Nolito fronti credere: nupsit heri.

Ede tuos tandem populo, Faustine, libellos
et cultum docto pectore profer opus,
quod nec Cecropiae damnent Pandionis arces
nec sileant nostri praetereantque senes.
Ante fores stantem dubitas admittere Famam
teque piget curae praemia ferre tuae?
Post te uicturae per te quoque uiuere chartae
incipiant: cineri gloria sera uenit.

26

Sextiliane, bibis quantum subsellia quinque
 solus: aqua totiens ebrius esse potes;
 nec consessorum uicina nomismata tantum,
 aera sed a cuneis ulteriora petis.
 Non haec Paelignis agitur uindemia prelis
 uua nec in Tuscis nascitur ista iugis,
 testa sed antiqui felix siccatur Opimi,
 egerit et nigros Massica cella cados.
 A copone tibi faex Laletana petatur,
 si plus quam decies, Sextiliane, bibis.

45

27

Hesterna tibi nocte dixeramus,
 quincunces puto post decem peractos,
 cenares hodie, Procille, mecum.
 Tu factam tibi rem statim putasti
 et non sobria uerba subnotasti
 exemplo nimium periculoso:
 μισῶ μνάμονα συμπόταν, Procille.

28

Hesterno fetere mero qui credit Acerram,
fallitur: in lucem semper Acerra bibit.

46

29

Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
non aliter populo quam recitare tuos.
Si mea uis dici, gratis tibi carmina mittam:
si dici tua uis, hoc eme, ne mea sint.

30

Chirurgus fuerat, nunc est uispillo Diaulus:
coepit quo poterat clinicus esse modo.

31

Hos tibi, Phoebæ, uouet totos a uertice crines
 Encolpos, domini centurionis amor,
grata Pudens meriti tulerit cum præmia pili.

 Quam primum longas, Phoebæ, recide comas,
dum nulla teneri sordent lanugine uultus
 dumque decent fusæ lactea colla iu bæ;
utque tuis longum dominusque puerque fruantur
 muneribus, tonsum fac cito, sero uirum.

47

32

Non amo te, Sabidi, nec possum dicere quare:
 hoc tantum possum dicere, non amo te.

33

Amissum non flet cum sola est Gellia patrem,
si quis adest iussae prosiliunt lacrimae.
Non luget quisquis laudari, Gellia, quaerit,
ille dolet uere qui sine teste dolet.

48

34

Incustoditis et apertis, Lesbia, semper
liminibus peccas nec tua furta tegis,
et plus spectator quam te delectat adulter
nec sunt grata tibi gaudia si qua latent.
At meretrix abigit testem ueloque seraque
raraque Submemmi fornice rima patet.
A Chione saltem uel ab Iade disce pudorem:
abscondunt spurcas et monumenta lupas.
Numquid dura tibi nimium censura uidetur?
deprende ueto te, Lesbia, non futui.

Versus scribere me parum seueros
nec quos praelegat in schola magister,
Corneli, quereris: sed hi libelli,
tamquam coniugibus suis mariti,
non possunt sine mentula placere.
Quid si me iubeas thalassionem
uerbis dicere non thalassionis?
quis Floralia uestit et stolatum
permittit meretricibus pudorem?
Lex haec carminibus data est iocosis,
ne possint, nisi pruriant, iuuare.
Quare deposita seueritate
parcas lusibus et iocis rogamus,
nec castrare uelis meos libellos:
Gallo turpis est nihil Priapo.

36

Si, Lucane, tibi uel si tibi, Tulle, darentur
 qualia Ledaei fata Lacones habent,
nobilis haec esset pietatis rixa duobus,
 quod pro fratre mori uellet uterque prior,
50 diceret infernas et qui prior isset ad umbras:
 ‘Viue tuo, frater, tempore, uiue meo.’

37

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
 Basse, bibis uitro: carius ergo cacas.

38

Quem recitas meus est, o Fidentine, libellus:
 sed male cum recitas, incipit esse tuus.

Si quis erit raros inter numerandus amicos,
 quales prisca fides famaue nouit anus,
si quis Cecropiae madidus Latiaque Mineruae
 artibus et uera simplicitate bonus,
si quis erit recti custos, mirator honesti
 et nihil arcano qui roget ore deos,
si quis erit magnae subnixus robore mentis:
 dispeream si non hic Decianus erit.

Qui ducis uultus et non legis ista libenter,
 omnibus inuideas, liuide, nemo tibi.

Vrbanus tibi, Caecili, uideris:
 non es, crede mihi. Quid ergo? uerna,
 hoc quod Transtiberinus ambulator
 qui pallentia sulphurata fractis
 permutat uitreis, quod otiosae
 uendit qui madidum cicer coronae,
 quod custos dominusque uiperarum,
 quod uiles pueri salariorum,
 quod fumantia qui tomacla raucus
 circumfert tepidis cocus popinis,
 quod non optimus urbicus poeta,
 quod de Gadibus improbus magister,
 quod bucca est uetuli dicax cinaedi.
 Quare desine iam tibi uideri,
 quod soli tibi, Caecili, uideris,
 qui Gabbam salibus tuis et ipsum
 posses uincere Tettium Caballum.
 Non cuicumque datum est habere nasum:
 ludit qui stolidi procacitate,
 non est Tettius ille, sed caballus.

Coniugis audisset fatum cum Porcia Bruti
et subtracta sibi quareret arma dolor,
'Nondum scitis' ait 'mortem non posse negari?
credideram fati hoc docuisse patrem.'
Dixit et ardentis avido bibit ore fauillas.
I nunc et ferrum, turba molesta, nega.

43

Bis tibi triceni fuimus, Mancine, uocati
 et positum est nobis nil here praeter aprum;
 non quae de tardis seruantur uitibus uuae
 dulcibus aut certant quae melimela fauis;
 54 non pira quae longa pendent religata genesta
 aut imitata breuis Punica grana rosas;
 rustica lactantis nec misit Sassina metas
 nec de Picenis uenit oliua cadis:
 nudus aper, sed et hic minimus qualisque necari
 a non armato pumilione potest.
 Et nihil inde datum est; tantum spectauimus omnes:
 ponere aprum nobis sic et harena solet.
 Ponatur tibi nullus aper post talia facta,
 sed tu ponaris cui Charidemus apro.

44

Lasciuos leporum cursus lususque leonum
 quod maior nobis charta minorque gerit
 et bis idem facimus, nimium si, Stella, uidetur
 hoc tibi, bis leporem tu quoque pone mihi.

45

Edita ne breuibus pereat mihi cura libellis,
dicatur potius τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

46

55

Cum dicis 'Propero, fac si facis,' Hedyle, languet
protinus et cessat debilitata Venus.

Expectare iube: uelocius ibo retentus.

Hedyle, si properas, dic mihi ne properem.

47

Nuper erat medicus, nunc est uispillo Diaulus:
quod uispillo facit, fecerat et medicus.

56

48

Rictibus his taurus non eripuerit magistri,
per quos praeda fugax itque reditque lepus;
quodque magis mirum, uelocior exit ab hoste
nec nihil a tanta nobilitate refert.
Tutior in sola non est cum currit harena,
nec cauea tanta conditur ille fide.
Si uitare canum morsus, lepus improbe, quaeris,
ad quae confugias ora leonis habes.

Vir celtiberis non tacende gentibus
 nostraeque laus Hispaniae,
 uidebis altam, Liciniane, Bibilin,
 equis et armis nobilem,
 senemque Caium niuibus, et fractis sacrum
 Vadaueronem montibus,
 et delicati dulce Boterdi nemus,
 Pomona quod felix amat.
 Tepidi natabis lene Congedi uadum
 mollesque Nympharum lacus,
 quibus remissum corpus adstringes breui
 Salone, qui ferrum gelat.
 Praestabit illic ipsa figendas prope
 Voberca prudenti feras;
 aestus serenos aureo franges Tago
 obscurus umbris arborum;
 auidam rigens Dercenna placabit sitim
 et Nutha, quae uincit niues.
 At cum December canus et bruma impotens
 Aquilone rauco mugiet,

aprica repetes Tarraconis litora
 tuamque Laletaniam.
Ibi inligatatas mollibus dammas plagis
 mactabis et uernas apros
leporemque forti callidum rumpes equo,
 ceruos relinques uilico.
Vicina in ipsum silua descendet focum
 infante cinctum sordido;
uocabitur uenator et ueniet tibi
 conuiuia clamatus prope;
lunata nusquam pellis et nusquam toga
 olidaeque uestes murice;
procul horridus Liburnus et querulus cliens,
 imperia uiduarum procul;
non rumpet altum pallidus somnum reus,
 sed mane totum dormies.
Mereatur alius grande et insanum sophos:
 miserere tu felicium
ueroque fruire non superbus gaudio,
 dum Sura laudatur tuus.
Non inpudenter uita quod relicum est petit,
 cum fama quod satis est habet.

50

Si tibi Mistyllos cocus, Aemiliane, uocatur,
dicatur quare non Taratalla mihi?

51

59

Non facit ad saeuos ceruix, nisi prima, leones:
quid petis hos dentes, ambitiose lepus?
Scilicet a magnis ad te descendere tauris
et quae non cernunt frangere colla uelis.
Desperanda tibi est ingentis gloria fati:
non potes hoc tenuis praeda sub hoste mori.

Commendo tibi, Quintiane, nostros —
nostros dicere si tamen libellos
possum, quos recitat tuus poeta —:
si de seruitio graui queruntur,
adsertor uenias satisque praestes,
et, cum se dominum uocabit ille,
dicas esse meos manuque missos.
Hoc si terque quaterque clamitaris,
inpones plagiario pudorem.

53

Vna est in nostris tua, Fidentine, libellis
 pagina, sed certa domini signata figura,
 quae tua traducit manifesto carmina furto.
 Sic interpositus uillo contaminat uncto
 urbica Lingonicus Tyriantina bardocucullus,
 sic Arrentinae uiolant crystallina testae,
 sic niger in ripis errat cum forte Caystri,
 inter Ledaeos ridetur coruus olores,
 sic ubi multisona feruet sacer Atthide lucus,
 inproba Cecropias offendit pica querelas.
 Indice non opus est nostris nec iudice libris,
 stat contra dicitque tibi tua pagina: ‘Fur es.’

61

54

Si quid, Fusce, uacas adhuc amari —
 nam sunt hinc tibi, sunt et hinc amici —
 unum, si superest, locum rogamus,
 nec me, quod tibi sim nouus, recuses:
 omnes hoc ueteres tui fuerunt.
 Tu tantum inspice qui nouus paratur
 an possit fieri uetus sodalis.

Vota tui breuiter si uis cognoscere Marci,
clarum militiae, Fronto, togaeque decus,
hoc petit, esse sui nec magni ruris arator,
sordidaque in paruis otia rebus amat.
Quisquam picta colit Spartani frigora saxi
et matutinum portat ineptus Haue,
cui licet exuuiis nemoris rurisque beato
ante focum plenas explicuisse plagas
et piscem tremula salientem ducere saeta
flauaque de rubro promere mella cado?
pinguis inaequales onerat cui uilica mensas
et sua non emptus praeparat oua cinis?
Non amet hanc uitam quisquis me non amat, opto,
uiuat et urbanis albus in officiis.

56

Continuis uexata madet uindemia nimbis:
non potes, ut cupias, uendere, copo, merum.

57

63

Qualem, Flacce, uelim quaeris nolimque puellam?
nolo nimis facilem difficilemque nimis.
Illud quod medium est atque inter utrumque probamus:
nec uolo quod cruciat nec uolo quod satiat.

Milia pro puero centum me mango poposcit:
risi ego, sed Phoebus protinus illa dedit.

Hoc dolet et queritur de me mea mentula secum
laudaturque meam Phoebus in inuidiam.

64

Sed sestertiolum donauit mentula Phoebo
bis decies: hoc da tu mihi, pluris emam.

59

Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum:
inter delicias quid facit ista fames?
Redde Lupi nobis tenebrosaque balnea Grylli:
tam male cum cenem, cur bene, Flacce, lauer?

65

60

Intres ampla licet torui lepus ora leonis,
esse tamen uacuo se leo dente putat.
Quod ruet in tergum uel quos procumbet in armos,
alta iuuenorum uolnera figet ubi?
Quid frustra nemorum dominum regemque fatigas?
non nisi delecta pascitur ille fera.

Verona docti syllabas amat uatis,
Marone felix Mantua est,
censetur Aponi Liuio suo tellus
Stellaque nec Flacco minus,
66 Apollodoro plaudit imbrifer Nilus,
Nasone Paeligni sonant,
duosque Senecas unicumque Lucanum
facunda loquitur Corduba,
gaudent iocosae Canio suo Gades,
Emerita Deciano meo:
te, Liciniane, gloriabitur nostra
nec me tacebit Bilbilis.

62

Casta nec antiquis cedens Laeuina Sabinis
et quamuis tetrico tristior ipsa uiro
dum modo Lucrino, modo se demittit Auerno,
et dum Baianis saepe fouetur aquis,
incidit in flammas: iuuenemque secuta relicto
coniuge Penelope uenit, abit Helene.

67

63

Vt recitem tibi nostra rogas epigrammata. Nolo:
non audire, Celer, sed recitare cupis.

64

Bella es, nouimus, et puella, uerum est,
et diues, quis enim potest negare?
Sed cum te nimium, Fabulla, laudas,
nec diues neque bella nec puella es.

68

65

Cum dixi ficus, rides quasi barbara uerba
et dici ficos, Caeciliane, iubes.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
dicemus ficos, Caeciliane, tuos.

Erras, meorum fur auare librorum,
fieri poetam posse qui putas tanti,
scriptura quanti constet et tomus uilis:
non sex paratur aut decem sophos nummis.
Secreta quaere carmina et rudes curas
quas nouit unus scrinioque signatas
custodit ipse uirginis pater chartae,
quae trita duro non inhorruit mento:
mutare dominum non potest liber notus.
Sed pumicata fronte si quis est nondum
nec umbilicis cultus atque membrana,
mercari: tales habeo; nec sciet quisquam.
Aliena quisquis recitat et petit famam,
non emere librum, sed silentium debet.

67

'Liber homo es nimium' dicis mihi, Ceryle, semper.
In te qui dicit, Ceryle, liber homo est.

70

68

Quidquid agit Rufus, nihil est nisi Naeuia Rufo.
Si gaudet, si flet, si tacet, hanc loquitur.
Cenat, propinat, poscit, negat, innuit: una est
Naeuia; si non sit Naeuia, mutus erit.
Scriberet hesterna patri cum luce salutem,
'Naeuia lux' inquit 'Naeuia lumen, haue.'
Haec legit et ridet demisso Naeuia uultu.
Naeuia non una est: quid, uir inepte, furis?

Coepit, Maxime, Pana quae solebat,
nunc ostendere Canium Tarentos.

Vade salutatum pro me, liber: ire iuberis
ad Proculi nitidos, officiose, lares.
Quaeris iter, dicam. Vicinum Castora canae
transibis Vestae uirgineamque domum;
inde sacro ueneranda petes Palatia cliuo,
plurima qua summi fulget imago ducis.
Nec te detineat miri radiata colossi
quae Rhodium moles uincere gaudet opus.
Flecte uias hac qua madidi sunt tecta Lyaei
et Cybeles picto stat Corybante tholus.
Protinus a laeua clari tibi fronte Penates
atriaque excelsae sunt adeunda domus.
Hanc pete: ne metuas fastus limenque superbum:
nulla magis toto ianua poste patet,
nec propior quam Phoebus amet doctaeque sorores.
Si dicet 'Quare non tamen ipse uenit?',
sic licet excuses 'Quia qualiacumque leguntur
ista, salutator scribere non potuit'.

Laeuia sex cyathis, septem Iustina bibatur,
 quinque Lycas, Lyde quattuor, Ida tribus.
Omnis ab infuso numeretur amica Falerno,
 et quia nulla uenit, tu mihi, Somne, ueni.

Nostris uersibus esse te poetam,
Fidentine, putas cupisque credi?
Sic dentata sibi uidetur Aegle
emptis ossibus Indicoque cornu;
sic quae nigrior est cadente moro,
cerussata sibi placet Lycoris.
Hac et tu ratione qua poeta es,
caluus cum fueris, eris comatus.

73

Nullus in urbe fuit tota qui tangere uellet
uxorem gratis, Caeciliane, tuam,
dum licuit: sed nunc positis custodibus ingens
turba futurorum est: ingeniosus homo es.

74

74

Moechus erat: poteras tamen hoc tu, Paula, negare.
Ecce uir est: numquid, Paula, negare potes?

75

Dimidium donare Lino quam credere totum
qui mauolt, mauolt perdere dimidium.

O mihi curarum pretium non uile mearum,
 Flacce, Antenorei spes et alumne laris,
 Pierios differ cantusque chorosque sororum;
 aes dabit ex istis nulla puella tibi.
 Quid petis a Phoebos? nummos habet arca Mineruae;
 haec sapit, haec omnes fenerat una deos.
 Quid possunt hederæ Bacchi dare? Pallados arbor
 inclinât uarias pondere nigra comas.
 Praeter aquas Helicon et sarta lyrasque dearum
 nil habet et magnum, sed perinane sophos.
 Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permesside nuda?
 Romanum propius diuitiusque forum est.
 Illic aera sonant: at circum pulpita nostra
 et steriles cathedras basia sola crepant.

Pulchre ualet Charinus et tamen pallet.
 Parce bibit Charinus et tamen pallet.
 Bene concoquit Charinus et tamen pallet.
 Sole utitur Charinus et tamen pallet.
 Tingit cutem Charinus et tamen pallet.
 Cunnum Charinus lingit et tamen pallet.

78

Indignas premeret pestis cum tabida fauces
inque ipsos uultus serperet atra lues,
siccis ipse genis flentes hortatus amicos
decreuit Stygios Festus adire lacus.

76

Nec tamen obscuro pia polluit ora ueneno
aut torsit lenta tristia fata fame,
sanctam Romana uitam sed morte peregit
dimisitque animam nobiliore rogo.
Hanc mortem fatis magni praeferre Catonis
fama potest: huius Caesar amicus erat.

79

Semper agis causas et res agis, Attale, semper:
est, non est quod agas, Attale, semper agis.
Si res et causae desunt, agis, Attale, mulas.
Attale, ne quod agas desit, agas animam.

80

Sportula, Cane, tibi suprema nocte petita est.
Occidit puto te, Cane, quod una fuit.

81

77

A seruo scis te genitum blandeque fateris,
cum dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Haec quae puluere dissipata multo
longas porticus explicat ruinas,
en quanto iacet absoluta casu!
Tectis nam modo Regulus sub illis
gestatus fuerat recesseratque,
uicta est pondere cum suo repente,
et, postquam domino nihil timebat,
seuro ruit incruenta damno.
Tantae, Regule, post metum querelae
quis curam neget esse te deorum,
propter quem fuit innocens ruina?

83

Os et labra tibi lingit, Manneia, catellus:
non miror, merdas si libet esse cani.

84

79

Vxorem habendam non putat Quirinalis,
cum uelit habere filios, et inuenit
quo possit istud more: futuit ancillas
domumque et agros implet equitibus uernis.
Pater familiae uerus est Quirinalis.

Venderet exultos colles cum praeco facetus
atque suburbani iugera pulchra soli,

‘Errat’ ait ‘si quis Mario putat esse necesse
uendere: nil debet, fenerat immo magis.’

80

‘Quae ratio est igitur?’ ‘Seruos ibi perdidit omnes
et pecus et fructus; non amat inde locum.’

Quis faceret pretium nisi qui sua perdere uellet
omnia? Sic Mario noxius haeret ager.

Vicinus meus est manuque tangi
de nostris Nouius potest fenestris.
Quis non inuideat mihi putetque
horis omnibus esse me beatum,
iuncto cui liceat frui sodale?
Tam longe est mihi quam Terentianus,
qui nunc Niliacam regit Syenen.
Non conuiuere, nec uidere saltem,
non audire licet, nec urbe tota
quisquam est tam prope tam proculque nobis.
Migrandum est mihi longius uel illi.
Vicinus Nouio uel inquilinus
sit, si quis Nouium uidere non uolt.

Ne grauis hesterno fragres, Fescennia, uino,
pastillos Cosmi luxuriosa uoras.

Ista linunt dentes iantacula, sed nihil obstant,
extremo ructus cum redit a barathro.

82

Quid quod olet grauius mixtum diapasmate uirus
atque duplex animae longius exit odor?

Notas ergo nimis fraudes deprensaque furta
iam tollas et sis ebria simpliciter.

Alcime, quem raptum domino crescentibus annis
 Labicana leui caespite uelat humus,
accipe non Pario nutantia pondera saxo,
 quae cineri uanus dat ruitura labor,
sed faciles buxos et opacas palmitis umbras
 quaeque uirent lacrimis roscida prata meis
accipe, care puer, nostri monimenta doloris:
 hic tibi perpetuo tempore uiuet honor.
Cum mihi supremos Lachesis perneuerit annos,
 non aliter cineres mando iacere meos.

89

Garris in aurem semper omnibus, Cinna,
garrere et illud teste quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras,
cantas in aurem, iudicas, taces, clamas,
adeoque penitus sedit hic tibi morbus,
ut saepe in aurem, Cinna, Caesarem laudes.

84

90

Quod numquam maribus iunctam te, Bassa, uidebam
quodque tibi moechum fabula nulla dabat,
omne sed officium circa te semper obibat
turba tui sexus, non adeunte uiro,
esse uidebaris, fateor, Lucretia nobis:
at tu, pro facinus, Bassa, fututor eras.
Inter se geminos audes committere cunnos
mentiturque uirum prodigiosa Venus.
Commenta es dignum Thebano aenigmate mon-
strum,
hic ubi uir non est, ut sit adulterium.

Cum tua non edas, carpis mea carmina, Laeli.
 Carpere uel noli nostra uel ede tua.

Saepe mihi queritur non siccis Cestos ocellis,
 tangi se digito, Mamuriane, tuo.
 Non opus est digito: totum tibi Ceston habeto,
 si dest nil aliud, Mamuriane, tibi.
 Sed si nec focus est nudi nec sponda grabati
 nec curtus Chiones Antiopesue calix,
 cerea si pendet lumbis et scripta lacerna
 dimidiasque nates Gallica paeda tegit,
 pasceris et nigrae solo nidore culinae
 et bibis inmundam cum cane pronus aquam:
 non culum, neque enim est culus, qui non cacat olim,
 sed fodiam digito qui superest oculum;
 nec me zelotypum nec dixeris esse malignum.
 Denique pedica, Mamuriane, satur.

Fabricio iunctus fido requiescit Aquinus,
 qui prior Elysias gaudet adisse domos.
Ara duplex primi testatur munera pili:
 plus tamen est, titulo quod breuiore legis:
‘Iunctus uterque sacro laudatae foedere uitae,
 famaque quod raro nouit, amicus erat.’

94

Cantasti male, dum fututa es, Aegle.
Iam cantas bene: basianda non es.

95

87

Quod clamas semper, quod agentibus obstrepis, Aeli,
non facis hoc gratis: accipis, ut taceas.

Si non molestum est teque non piget, scazon,
nostro rogamus pauca uerba Materno
dicas in aurem sic ut audiat solus.

Amator ille tristium lacernarum
et baeticatus atque leucophaeatus,
qui coccinatos non putat uiros esse
amethystinasque mulierum uocat uestes,
natiua laudet, habeat et licet semper
fuscus colores, galbinos habet mores.
Rogabit unde suspicer uirum mollem.

Vna lauamur: aspicit nihil sursum,
sed spectat oculis deuorantibus draucos
nec otiosis mentulas uidet labris.

Quaeris quis hic sit? Excidit mihi nomen.

97

Cum clamant omnes, loqueris tunc, Naeuole, tantum,
et te patronum causidicumque putas.
Hac ratione potest nemo non esse disertus.
Ecce, tacent omnes: Naeuole, dic aliquid.

89

98

Litigat et podagra Diodorus, Flacce, laborat.
Sed nil patrono porrigit: haec cheragra est.

Non plenum modo uicies habebas,
sed tam prodigus atque liberalis
et tam lautus eras, Calene, ut omnes
optarent tibi centies amici.

90

Audit uota deus precesque nostras
atque intra, puto, septimas Kalendas
mortes hoc tibi quattuor dederunt.
At tu sic quasi non foret relictum,
sed raptum tibi centies, abisti
in tantam miser esuritionem,
ut conuiuia sumptusiora,
toto quae semel apparatus in anno,
nigrae sordibus explices monetae,
et septem ueteres tui sodales
constemus tibi plumbea selibra.
Quid dignum meritis precemur istis?
Optamus tibi milies, Calene.
Hoc si contigerit, fame peribis.

Mammas atque tatas habet Afra, sed ipsa tatarum
dici et mammarum maxima mamma potest.

Illa manus quondam studiorum fida meorum
et felix domino notaque Caesaribus,
destituit primos uiridis Demetrius annos:
quarta tribus lustris addita messis erat.

92

Ne tamen ad Stygias famulus descenderet umbras,
ureret implicitum cum scelerata lues,
cauimus et domini ius omne remisimus aegro:
munere dignus erat conualuisse meo.
Sensit deficiens sua praemia meque patronum
dixit ad infernas liber iturus aquas.

102

Qui pinxit Venerem tuam, Lycori,
blanditus, puto, pictor est Mineruae.

103

93

‘Si dederint superi decies mihi milia centum’
dicebas nondum, Scaeuola, iustus eques,
‘qualiter o uiuam, quam large quamque beate!’
Riserunt faciles et tribuere dei.
Sordidior multo post hoc toga, paenula peior,
calceus est sarta terque quaterque cute:
deque decem plures semper seruantur oliuae,
explicat et cenas unica mensa duas,
et Veientani bibitur faex crassa rubelli,
asse cicer tepidum constat et asse Venus.
In ius, o fallax atque infitiator, eamus:
aut uiue aut decies, Scaeuola, redde deis.

Picto quod iuga delicata collo
pardus sustinet improbaeque tigres
indulgent patientiam flagello,
mordent aurea quod lupata cerui,
quod frenis Libyci domantur ursi
et, quantum Calydon tulisse fertur,
paret purpureis aper capistris,
turpes esseda quod trahunt uisontes
et molles dare iussa quod choreas
nigro belua non negat magistro:
quis spectacula non putet deorum?

Haec transit tamen, ut minora, quisquis
uenatus humiles uidet leonum,
quos uelox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amantque captos,
et securior est in ore praeda,
laxos cui dare peruiosque rictus
gaudent et timidos tenere dentes,
mollem frangere dum pudet rapinam,
cum modo uenerint iuencis.stratis
Haec clementia non paratur arte,
sed norunt cui seruiant leones.

105

In Nomentanis, Ouidi, quod nascitur agris,
 accepit quotiens tempora longa, merum
exiit annosa mores nomenque senecta:
 et quidquid uoluit, testa uocatur anus.

Interponis aquam subinde, Rufe,
et si cogaris a sodale, raram
diluti bibis unciam Falerni.
Numquid pollicita est tibi beatam
noctem Naeuia sobriasque maus
certae nequitas fututionis?
Suspiras, retices, gemis: negavit.
Crebros ergo licet bibas trientes
et durum iugules mero dolorem.
Quid parcis tibi, Rufe? dormiendum est.

Saepe mihi dicis, Luci carissime Iuli:

‘Scribe aliquid magnum: desidiosus homo es.’

Otia da nobis, sed qualia fecerat olim

Maecenas Flacco Vergilioque suo:

condere uicturas temptem per saecula curas

et nomen flammis eripuisse meum.

In steriles nolunt campos iuga ferre iuenci:

pingue solum lassat, sed iuuat ipse labor.

Est tibi — sitque precor multos crescatque per annos —
 pulchra quidem, uerum Transtiberina domus:
at mea Vipsanas spectant cenacula laurus,
 factus in hac ego sum iam regione senex.
Migrandum est, ut mane domi te, Galle, salutem:
 est tanti, uel si longius illa foret.
Sed tibi non multum est unum si praesto togatum:
 multum est, hunc unum si mihi, Galle, nego.
Ipse salutabo decuma te saepius hora:
 mane tibi pro me dicet hauere liber.

Issa est passere nequior Catulli,
Issa est purior osculo columbae,
Issa est blandior omnibus puellis,
Issa est carior Indicis lapillis,
Issa est deliciae catella Publi.

100

Hanc tu, si queritur, loqui putabis;
sentit tristitiamque gaudiumque.
Collo nixa cubat capitque somnos,
ut suspiria nulla sentiantur;
et desiderio coacta uentris
gutta pallia non fefellit ulla,
sed blando pede suscitatur toroque
deponi monet et rogat leuari.

Castae tantus inest pudor catellae,
ignorat Venerem; nec inuenimus
dignum tam tenera uirum puella.
Hanc ne lux rapiat suprema totam,
picta Publius exprimit tabella,
in qua tam similem uidebis Issam,
ut sit tam similis sibi nec ipsa.
Issam denique pone cum tabella:
aut utramque putabis esse ueram,
aut utramque putabis esse pictam.

110

Scribere me quereris, Velox, epigrammata longa.
Ipse nihil scribis: tu breuiora facis.

111

Cum tibi sit sophia par fama et cura deorum,
 ingenio pietas nec minor ipsa suo:
ignorat meritis dare munera, qui tibi librum
 et qui miratur, Regule, tura dari.

102

112

Cum te non nossem, dominum regemque uocabam;
 nunc bene te noui: iam mihi Priscus eris.

113

Quaecumque lusi iuuenis et puer quodam
apinasque nostras, quas nec ipse iam noui,
male conlocare si bonas uoles horas
et inuidebis otio tuo, lector,
a Valeriano Pollio petes Quinto,
per quem perire non licet meis nugis.

103

114

Hos tibi uicinos, Faustine, Telesphorus hortos
Faenius et breue rus uadaque prata tenet.
Condidit hic natae cineres nomenque sacrauit
quod legis Antullae, dignior ipse legi.
Ad Stygias aequum fuerat pater isset ut umbras:
quod quia non licuit, uiuat, ut ossa colat.

Quaedam me cupit,— inuide, Procille!—
loto candidior puella cycno,
argento, niue, lilio, ligustro:
sed quandam uolo nocte nigriorem,
formica, pice, graculo, cicada.
Iam suspendia saeua cogitabas:
si noui bene te, Procille, uiues.

Hoc nemus aeterno cinerum sacrauit honori
Faenius et culti iugera pulchra soli.

Hoc tegitur cito rapta suis Antulla sepulcro,
hoc erit Antullae mixtus uterque parens.

Si cupit hunc aliquis, moneo, ne speret agellum:
perpetuo dominis seruiet iste suis.

Occurris quotiens, Luperce, nobis,
'Vis mittam puerum' subinde dicis,
'cui tradas epigrammaton libellum,
lectum quem tibi protinus remittam?'
Non est quod puerum, Luperce, uexes.
Longum est, si uelit ad Pirum uenire,
et scalis habito tribus, sed altis.
Quod quaeris propius petas licebit.

Argi nempe soles subire Letum:
contra Caesaris est forum taberna
scriptis postibus hinc et inde totis,
omnis ut cito perlegas poetas:
illinc me pete. +Nec+ roges Atrectum —
hoc nomen dominus gerit tabernae —;
de primo dabit alteroue nido
rasum pumice purpuraque cultum
denaris tibi quinque Martialem.
‘Tanti non es’ ais? Sapis, Luperce.

107

118

Cui legisse satis non est epigrammata centum,
nil illi satis est, Caediciane, mali.

Monobiblos

Monobiblos ('enkel boek', of 'boek over één thema') is een reeks uitgaven van uitgeverij Damon, met Griekse en Romeinse poëzie. Elk deel vormt een bundel zoals die ook in de oudheid is uitgebracht of biedt een afgeronde eenheid uit een groter werk. Op deze manier krijgen lezers van nu een nieuwe toegang tot antieke gedichten.

1: Martialis, *De waanzin van Rome*, epigrammen boek 1